

Streszczenie rozprawy doktorskiej

„Oddziaływanie kosztów pracy na funkcjonowanie rynku pracy województw lubuskiego i wielkopolskiego”

mgr Łukasz Ziembakowski

Niniejsza rozprawa ma na celu wypełnienie luki, jaką stwarza niedostatek wieloaspektowych badań w zakresie oddziaływania kosztów pracy na funkcjonowanie rynku pracy. W dotychczasowych analizach oceniano wyłącznie wpływ płac na zatrudnienie, pomijając koszty pozapłacowe. Przeprowadzone badania, zwłaszcza w odniesieniu do regionów, nie są wystarczająco wyczerpujące, a ich wyniki nie zawsze dają jednoznaczną odpowiedź.

Problem badawczy pracy zawiera się w dwóch pytaniach:

- w jaki sposób koszty pracy wpływają na decyzje pracodawców dotyczące zatrudnienia (ujęcie popytowe)?
- w jaki sposób klin podatkowy oddziałuje na gotowość pracowników do podjęcia pracy oraz na produktywność zatrudnionych (ujęcie podażowe)?

Głównym celem pracy jest określenie wpływu kosztów pracy i ich składowych na decyzje pracodawców i pracowników dotyczące zatrudnienia. Głównemu celowi rozprawy przyporządkowano następujące cele szczegółowe:

- ocena poziomu i struktury kosztów pracy oraz klina podatkowego w Polsce na tle państw Unii Europejskiej oraz ich partycypacji pomiędzy pracodawcą i pracownikiem;
- określenie poziomu kosztów pracy w Polsce i ich determinant w sektorach gospodarki i poszczególnych branżach;
- zaproponowanie metod możliwych do wykorzystania przez pracodawców w celu obniżenia kosztów pracy w ramach dostępnych i legalnych rozwiązań organizacyjnych;
- wskazanie rozwiązań w prawie podatkowym i prawie ubezpieczeń społecznych, jakie należałoby przyjąć, aby zoptymalizować koszty pracy, a następnie zidentyfikowanie ich hipotetycznych społecznych i ekonomicznych następstw.

Praca ma charakter teoretyczno-empiryczny z przewagą podejścia empirycznego. Osiągnięcie zakładanych w rozprawie celów było możliwe dzięki wykorzystaniu w niej

zarówno metod ilościowych, jak i jakościowych. W zakresie metod jakościowych przeprowadzono studia literaturowe oraz dokonano analizy uregulowań podatkowych, systemu ubezpieczeń społecznych i innych uwarunkowań rynku pracy. Przeważająca część badań opierała się na metodach ilościowych. Do narzędzi ilościowych wykorzystanych w rozprawie należą: porównawcze statystyki opisowe, analiza sprawozdań finansowych wybranych przedsiębiorstw, analiza statystyczna oparta na korelacji liniowej Pearsona oraz modele regresji liniowej. Wpływ kosztów pracy na podaż i popyt pracy został zbadany za pomocą badania kwestionariuszowego, którego podmiotem byli pracownicy oraz pracodawcy z województw lubuskiego i wielkopolskiego. W celu określenia potencjalnych skutków fiskalnych i społecznych proponowanych reform, autor przeprowadził symulację, polegającą na zastąpieniu podatku dochodowego od osób fizycznych i składek na powszechne ubezpieczenia społeczne inną daniną publiczną z zachowaniem neutralności budżetowej.

Przeprowadzone badania wykazały, że zarówno poziom, jak i struktura kosztów pracy w poszczególnych państwach UE są zróżnicowane. W Polsce koszty te są wyraźnie niższe niż ich średnia wartość w UE. Istotnym elementem struktury kosztów pracy w Polsce jest wysoki udział składek ubezpieczeniowych płaconych przez pracownika i pracodawcę. Analizy porównawcze danych statystycznych oraz sprawozdań finansowych udostępnionych przez przedsiębiorstwa dowiodły, że poziom i siła oddziaływania na funkcjonowanie organizacji gospodarczych są uwarunkowane nie tylko wielkością podmiotu gospodarczego, ale także rodzajem prowadzonej działalności, a zwłaszcza branżą, w której działa. Wzrostowi kosztów pracy w badanych przedsiębiorstwach nie zawsze towarzyszył wzrost produktywności, czy też rentowności, co może świadczyć o nieefektywnym zarządzaniu systemem wynagrodzeń.

Przedstawione w pracy badanie zależności pomiędzy wysokością całkowitych kosztów pracy, a kształtowaniem się sytuacji na lubuskim i wielkopolskim rynku pracy wykazało, że wraz ze wzrostem tych kosztów wzrastał przeciętny poziom zatrudnienia i produktywności pracy, a malało bezrobocie. Wydawać by się mogło, że uzyskane wyniki nie wykazują negatywnego oddziaływania kosztów zatrudnienia na rynek pracy. Jednakże nieodzownym elementem regulującym ten rynek są, stanowiące najważniejszą pozycję wśród całkowitych kosztów zatrudnienia, wynagrodzenia obciążone podatkiem dochodowym od osób fizycznych oraz składkami na ubezpieczenia społeczne. Z kolei analiza oddziaływania kosztów pozapłacowych na funkcjonowanie badanych rynków pracy wykazała, że klin podatkowy negatywnie wpływa na poziom zatrudnienia i wydajność pracy, zwiększając bezrobocie. Opodatkowanie pracy osłabia zatem pozytywny wpływ wzrostu płac na rynek pracy obu województw. Negatywny wpływ na zmienne zależne wykazała także generująca

koszty przedsiębiorstwa płaca minimalna, a zwłaszcza jej relacja do przeciętnego wynagrodzenia brutto.

Wykazane zależności znalazły potwierdzenie w przeprowadzonych wśród pracodawców i pracowników badaniach kwestionariuszowych. Wyniki badań potwierdziły występowanie niepokojących zjawisk optymalizacji kosztów pracy, tj. powszechne stosowanie elastycznych form zatrudnienia, wypychanie pracowników w samozatrudnienie, czy działanie w szarej strefie. W toku badań dostrzeżono, że respondenci mają świadomość, iż wysoki udział obciążeń parafiskalnych w relacji do poziomu wynagrodzeń nie przełoży się na wysokość przyszłych emerytur. Pomimo braku przekonania o gwarancji państwa wypłacania świadczeń emerytalnych, respondenci wykazują się niską skłonnością do oszczędzania i wydają dochód rozporządzalny na bieżące potrzeby.

W pracy zaproponowano kierunki potencjalnych reform systemu opodatkowania wynagrodzeń, które miałyby sprostać oczekiwaniom obu stron rynku pracy (wprowadzenie emerytury obywatelskiej, podatku od funduszu płac lub jednolitego podatku dochodowego oraz ujemnego podatku dochodowego). Jednakże przeprowadzenie reformy klina podatkowego jest ograniczone ze względu na niekorzystną relację między liczbą osób zatrudnionych, a liczbą beneficjentów świadczeń społecznych. Z rozprawy wynikają postulaty oraz rekomendacje dla polityki fiskalnej oraz polityki rynku pracy, odnoszące się do potencjalnych pozytywnych i negatywnych skutków proponowanych zmian. Prawdziwym wyzwaniem dla ustawodawcy będzie przeprowadzenie wskazanych reform poprzedzone aktywną polityką informacyjną oraz dialogiem społecznym.